

Asia: VN/26268/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot pykälästä (luonnos laiksi vesihuoltolain muuttamisesta) ja säännöskohtaisista perusteluista (luku 7)

- 2 § (22.8.2014/681), ehdotus muotoilusta:

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan asutuksen vesihuoltoon sekä, jollei toisin säädetä, asutukseen vesihuollon kannalta rinnastuvan elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnan vesihuoltoon silloin kun rakennukset liitetään yhteiseen verkkoon.

Tätä lakia sovelletaan myös rakennetulla alueella maan pinnalle, rakennuksen katolle tai muulle pinnalle kertyvän sade- tai sulamisveden (hulevesi)viemäröintiin siltä osin kuin vesihuoltolaitos siitä huolehtii. Mitä tässä laissa säädetään hulevesistä, koskee lisäksi perustusten kuivatusvesiä.

- 3 § Määritelmät, kommentteja/lisäysehdotuksia määritelmiin:

Tässä laissa tarkoitetaan:

-----

3) Vesihuoltolaitos talousvedenkäytön ja jätevedenkäsittelyn osalta ei ole vertailukelpoinen määrällisesti. Omakotitalojen asukkaiden talousvedenkäyttö on huomattavasti pienempi kuin kerrostalojen asukkaiden. Pienissä vesihuoltolaitoksissa vedenkäytön seuranta perustuu pääosin kiinteistöjen omiin mittareihin, joiden pohjalta myös jätevesi laskutetaan. Jätevesiin tulee lisäksi vuotovesiä, joiden määrä on huomattavasti suurempi kuin hukkaveden. Näin ollen jätevesimäärä on huomattavasti suurempi pienemmällä asukasmäärällä kuin talousvedenkäytön perusteella mitattu. Asukasmäärä on tarkka mittari, jos määrän perusteena käytetään vakinaista asukasmäärää tai liittyjän asukasmäärä johdetaan vakinaiseen asukasmäärään perustuen.

-----

4) asiakkaalla eli liittyjällä kiinteistön omistajaa tai haltijaa taikka muuta, joka tekee 5 luvussa tarkoitetun sopimuksen vesihuoltolaitoksen kanssa kiinteistön liittämiseksi laitokseen tai laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä;

10) tukkuvesilaitoksella laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle ja tukkujätevesilaitoksella laitosta, joka johtaa tai käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä;

11) toiminta-alueella aluetta, jolla vesihuoltolaitos huolehtii vesihuollosta sen mukaan kuin laissa säädetään ja jolla oleva kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitoksen talousvesijohtoon tai jätevesiviemäriin;

13) vesihuoltoyhtymällä vesihuolto-organisaatiota joka huolehtii yhteisen verkon vesihuollosta eikä ole vesihuoltolaitos eikä tukkulaitos

14) jätevedellä YSL:n määrittämää jätevettä

15) hulevedellä [määrittely tähän]

- 5 a §, ehdotus muotoilusta:

Vesihuollon kehittäminen kunnassa

Kunnan on kehitettävä vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, tukkulaitosten, vesihuoltoyhtymien sekä muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa.

Ilmaisu "yleisesti saatavilla tietoverkossa" ei ole tarkka määritelmä. Suunnitelma tulisi joko nimetä kaikkien kuntien osalta määrämuotoisesti, sen tulisi löytyä määrätystä paikasta tai sen ylläpitäjä olisi määrätty taho.

- 7 §, kommentti ja muotoiluehdotus:

Taajama ei ole hyvä mittari toiminta-alueen määrittämiseen. YKR-taajaman rajat muuttuvat joka vuosi ja raja on suuntaa-antava, koska ruudun mitta on 250 metriä. Toiminta-alue tulee rajata kiinteistöjen rajojen tai selkeästi maastosta mitattavien rajamerkkien perusteella. Jätevesidirektiivin taajama on epäselvä ja paikkatietona se on saatavissa vain pistemäisenä merkinä. Toiminta-alueen rajaamiseen se ei ole sopiva millään tavalla.

Määritettäessä 1 momentissa tarkoitettua toiminta-aluetta, on siihen sisällytettävä tarpeellisin osin vesihuoltolaitoksen rakennettu verkosto ja asemakaava-alue.

- 8 §, ehdotus muotoilusta:

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksyminen

Kunnan tulee hyväksyä alueellaan toimivalle vesihuoltolaitokselle toiminta-alue tai tehdä päätös, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-aluetta.

Kunnan tulee tarkistaa vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ajantasaisuus tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään 7 vuoden välein.

- 8 a §, ehdotus muotoilusta:

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset ja päätöksen sisältö

Hyväksyessään toiminta-alueen kunnan tulee erotella kartalla sekä talousvesiverkon toiminta-alue että jätevesiviemäriverkon toiminta-alue.

Toiminta-aluekarttaan ei tule sisällyttää vedenottamo- tai verkostotietoa. Kunta vastaa siitä, että toiminta-alue tiedot toimitetaan koneluettavana paikkatietona Suomen ympäristökeskukselle ilman aiheetonta viivytyksiä. Suomen ympäristökeskus huolehtii siitä, että toiminta-aluekartat ovat yleisesti saatavilla tietoverkosta.

- 8 b §, ehdotus muotoilusta

Toiminta-alueen supistaminen

Toiminta-aluetta voidaan supistaa tai se voidaan kokonaan lakkauttaa, jos:

- 1) toiminta-alueen tai toiminta-alueesta poistettavan alueen vesihuoltotarpeet ovat muuttuneet siten, että vesihuoltolaitoksen toimintaedellytykset sillä ovat olennaisesti heikentyneet; tai
- 2) toiminta-aluepäätöksen perusteet ovat osoittautuneet olennaisesti virheellisiksi.

Tehdessään päätöksen toiminta-alueen supistamisesta tai lakkauttamisesta

kunnan on samalla päätettävä, miten vesihuolto turvataan niillä laitoksen verkostoihin liitetyillä kiinteistöillä, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle ja, miten vesihuolto järjestetään niillä 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuilla alueilla, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle.

Supistamista koskevaan toiminta-aluepäätökseen sovelletaan mitä 8 §:n 3 momentissa ja 8 a §:ssä säädetään. Lakkauttamista koskevaan toiminta-aluepäätökseen sovelletaan mitä 8 §:n 3 momentissa ja 8 a §:n 1 momentin 1 ja 4 kohdassa sekä 3 momentissa säädetään.

- 9 §, ehdotus muotoilusta

Vesihuollosta huolehtiminen

Vesihuoltolaitos huolehtii toiminta-alueellaan vesihuollosta yhdyskuntakehityksen tarpeita vastaavasti 8 §:ssä tarkoitetun toiminta-aluepääötöksen mukaisesti. Toiminta-alueen ulkopuolella vesihuoltolaitos huolehtii niiden kiinteistöjen vesihuollosta, jotka on liitetty vesihuoltolaitoksen talousvesijohtoon tai jätevesiviemäriin.

- 10 §, ehdotus muotoilusta

Kiinteistön liittäminen vesihuoltolaitokseen

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella oleva kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitokseen.

Kiinteistöä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitokseen, jos kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa säädetään.

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä vesihuoltolaitos saa kieltäytyä liittämästä laitokseen kiinteistöä, jonka vedenkäyttö tai jolta jätevesiviemäriin johdettavan jäteveden laatu tai määrä vaikeuttaisi laitoksen toimintaa tai laitoksen edellytyksiä huolehtia tyydyttävästi muiden kiinteistöjen vesihuollosta.

Vesihuoltolaitoksen tulee pyydettäessä toimittaa kunnalle tieto talousvesi- ja viemäriverkoston liitetyistä kiinteistöistä.

11 §, ehdotus muotoilusta

Liittymisvelvollisuudesta vapauttaminen

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää hakemuksesta toistaiseksi voimassa olevan tai määräaikaisen vapautuksen 10 §:ssä tarkoitetusta kiinteistön liittämisvelvollisuudesta tässä pykälässä säädetyn perusteiden. Ennen vapautuksen myöntämistä vesihuoltolaitokselle ja kiinteistön omistajalle tai haltijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on pyydettävä hakemuksesta tarvittaessa kunnan terveydensuojeluviranomaisen lausunto.

Vapautus liittymisvelvollisuudesta on myönnettävä, jos:

1) liittäminen verkostoon muodostuisi kiinteistön omistajalle tai haltijalle kohtuuttomaksi, kun otetaan huomioon kiinteistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta aiheutuneet kustannukset, liittymisestä aiheutuvat kustannukset, vesihuoltolaitoksen palvelujen vähäinen tarve, tai muu vastaava erityinen syy; ja

2) vapauttaminen ei yksin tai yhdessä muiden vapautusten kanssa merkittävästi vaaranna vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella.

Edellä 2 momentissa säädetyn lisäksi edellytyksenä liittymisvelvollisuudesta vapauttamiselle on, että kiinteistöllä on käytettävissä riittävästi terveydensuojelulain laatuvaatimukset ja -tavoitteet täyttävää talousvettä tai kiinteistön jätevesien johtaminen ja käsittely on järjestetty ympäristönsuojelulaissa säädettyjen vaatimusten mukaisesti.

- 16 §, ehdotus muotoilusta

Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan on pyydettyessä annettava toisilleen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen sekä vesihuollon hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot.

Vesihuoltolaitoksen on toimitettava asiakkaalle vähintään kerran vuodessa laskun yhteydessä tai muutoin helposti saatavissa olevassa muodossa tiedot laitoksen toimittaman talousveden laadusta, hinnasta ja kulutuksesta, sekä tieto siitä, missä laitoksen toimintakertomus on luettavissa.

Vesihuoltolaitoksen asiakkaan tulee välittää 2 momentissa tarkoitettut tiedot talousveden loppukäyttäjälle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista talousveden laatu-, hinta- ja kulutustiedoista sekä niiden lähettämisestä ja eteenpäin välittämisestä.

- 18 §, ehdotus muotoilusta:

Maksujen yleiset perusteet

Maksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon tarve säädellä vedenkäyttöä, veden erityinen käyttötarkoitus taikka jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä. Maksujen tulee tarpeen mukaan olla sellaiset, että ne edistävät veden säästäväistä käyttöä ja jäteveden määrän vähentämistä sekä ehkäisevät haitallisten aineiden johtamista viemäriin.

Huomiot muista hallituksen esityksen kohdista

Yleistä

Muutokset selkeyttävät voimassa olevaa lakia, mutta joiltakin osin tarvittaisiin lisätarkennuksia. Tukkulaitoksen määrittely ja taajaman poistaminen terävöittävät ja tarkentavat lakia.

Soveltamisala

Laissa sovelletaan vain yhteisen verkoston rakentamista ja käyttämistä asumiskäyttöön, rakennusten liittämistä yhteiseen verkkoon ja verkon käyttöä. Laki ei koske yhteisen verkoston ulkopuolista vesihuoltoa eikä vesihuoltoyhtymiä. Käytännössä laki säätelee kunnan ja vesihuoltolaitoksen suhdetta liittyjään. Tämän vuoksi lakia paremmin kuvaava nimi olisi vesihuoltolaitoslaki.

Käsitteitä

Määritelmässä määritetään talousvesi, mutta ei jätevettä ja hulevettä. Talousvesi rinnastetaan useassa kohdassa veteen sitä määrittelemättä. Kuitenkin kaikki talousvesi on vettä, mutta kaikki vesi ei ole talousvettä. Verkostojen osalta tulisi aina mainita, onko kyseessä talousvesi, raakavesi tai muu talousvedeksi kelpaamaton vesi. Jos vesijohdossa virtaa talousvesi, tarkka määritelmä vesijohdolle on silloin talousvesijohto, ei vesijohto.

Tukkulaitos

Kielenkäytössä tukkulaitokselle on käytetty yleisesti tukkuvesilaitosta, kun laitos valmistaa ja myy talousvettä sekä tukkujätevesilaitosta, kun laitos vastaanottaa ja käsittelee jätevettä. Tukkuvesihuoltolaitos kattaa molemmat ja näitä ei taida tällä hetkellä olla Suomessa yhtäkään.

Vesihuoltolaitos

Muutos vesihuoltolaitoksen käsitteeseen palaa tilastoinnissa käytössä olleeseen rajaan vuodelta 1994, joka johdettiin STM:n päätöksestä talousveden laatuvaatimuksista- ja valvontatutkimuksista (74/1994). Aiemmin 1970 vuodesta alkaen valtakunnallinen tilastointi perustui 200 asukasta tai suurempaa joukkoa palvelevia laitoksia. Tilastoinnin asukasmäärän pudotessa 50 asukkaaseen vesilaitosten määrä vuodesta 1994 vuoteen 1999 nousi 810 laitoksesta 1319 laitokseen ja viemärlaitosten määrä 620 laitoksesta 642 laitokseen. Vuodesta 2000 vuoteen 2014 tilastoinnissa käytettiin samaa määritelmää, jolloin vesilaitosten määrä kasvoi edelleen vesilaitosten osalta 1534 laitokseen ja viemärlaitosten osalta 778 laitokseen. Vuonna 2014 vesihuoltolaitos alettiin määrittelymään toiminta-alueen hyväksymisen perusteella ja tällä hetkellä tarkkaa tietoa laitosten määrästä ei ole, koska toiminta-alueiden hyväksymisissä on epäselvyyttä joidenkin laitosten osalta. Vuonna 1999 talousvesihuoltoyhtymiä tilastoitiin 167 ja jätevesiyhtymiä 93. Vuonna 2014 vastaavat luvut olivat 320 ja 75. Laitoksen koon perustuessa henkilömäärään asukasluvu tulee määrätä tarkemmin, minkä pohjalta se lasketaan. Periaatteessa huoneiston vakinainen asukasluvu on lähellä väestömäärää, mutta luvusta puuttuvat kuntaoikeudella kuntaan laskettavat henkilöt. Asukasmäärä voidaan laskea kunnan väkilukuna suhteutettuna vakinaiseen väkimäärään. Tällöin kunnan väkiluku saadaan vastaamaan vesihuolto-organisaation verkkoon liitettyjen rakennusten asukasmäärän ja yhteiseen verkkoon liittämättömien rakennusten asukasmäärän summana. Vesihuoltolaitokset ilmoittavat omat liittyjät asukasluvuvarviona. Kaikilla vesihuoltolaitoksilla ei ole oikeuksia kunnan sellaisiin tietojärjestelmiin, joissa kunnan huoneistokohtainen vakinainen asukasmäärä olisi saatavissa. Aiemmin ohjeistuksissa oli liittyjäkiinteistön perusteella laskettava suhdeluku, joka ei läheskään aina vastannut asukasmäärää, mutta oli parempi kuin ei mitään. Nyt kun laitos määräytyy joko asukasmäärän tai vedenkäytön perusteella, laskentamenetelmä pitää olla kaikilla sama.

Vesihuoltoyhtymä

Lain perusteluissa on hyvin otettu huomioon, että veden reitti vedenotosta purkupaikkaan pitäisi olla kunnassa selvillä. Pelkästään vesihuoltolain perustella tietoa ei voi selvittää, koska joukko vesihuollon toimijoita niin taajaan kuin harvaan asutun alueen ulkopuolella jää lainsäädännön ulkopuolelle. Nämä on vesihuoltotilastoissa määritetty vesihuoltoyhtymiksi. Lain perusteluissa näistä on käytetty mm. seuraavia nimityksiä:

- Suomen vesilaitostoimija
- myös hyvin pieniä laitoksia
- kaikkein pienimmät laitokset
- maaseutujen vesiosuuskuntien
- laitokset, jotka eivät huolehdi vesihuollosta
- muutaman talon yhteiskäyttökaivo
- ei vesihuoltolaitoksen määritelmän mukainen toimija
- pieniä vesihuoltotoimijoita, jotka eivät ole vesihuoltolaitoksia
- vesihuolto-osuuskunnat

- usean kiinteistön yhteinen ratkaisu
- tarpeettomankin pieni laitos
- rekisteröimätön vesihuoltolaitos
- sellaiselle toimijalle, joka on niin pieni, että se ei täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää
- usean kiinteistön yhteisin järjestelyin.

Nämä vesihuoltoyhtymät ovat tärkeitä harvaan asutun alueen toimijoita. Heiltä yhteisen verkoston ulkopuolelle jäävät kiinteistöt yleensä pyytävät ensimmäisenä apua ongelmatilanteissa ja neuvoa kiinteistökohtaisen vesihuollon ylläpidossa. Kynnys lähteä kysymään neuvoa kunnasta tai vesihuoltolaitokselta on suuri. Monet vesihuoltoyhtymät ostavat veden vesihuoltolaitokselta tai johtavat jätevedet vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin. Lisäksi yhä useammasta muuttotappion kunnan pienestä vesihuoltolaitoksesta on tulossa vesihuoltoyhtymä asukasmäärän pienentyessä ja vedenkäytön vähentyessä. Vesihuoltoyhtymien lisäksi yhteisen verkoston ulkopuolisen jätevesihuollon toimivuus perustuu osittain vesihuoltolaitosten jätevedenpuhdistamoihin, kun niihin tuodaan kiinteistöjen jätevesisäiliöiden jätevesi ja saostuskaivojen liete. Jätelain osalta onkin monessa kunnassa ongelmia selvittää mikä kiinteistö hoitaa itse omat jätevedet ja kuinka moni on liittynyt vesihuoltoyhtymään, kun kiinteistöt eivät ole vesihuoltolaitoksen liittyjiä.

Liittyjä

Käsite kiinteistöstä, asiakkaasta ja liittyjästä tulisi selkeästi erotella laista niillä termeillä, joista kyseisessä kohdassa on kyse. Kiinteistö voi olla maa-alue, rajaus kartalla tai oikeushenkilö, joka omistaa kiinteistön. Asiakas voi olla tavallinen kuluttaja tai vesihuoltopalvelujen käyttäjä ilman suhdetta sopimuksella vesihuoltolaitokseen. Myös toinen vesihuoltolaitos voi olla toisen asiakas. Jo alkuperäisessä laissa on epäselvästi ilmaistu vesihuoltolaitokseen liittyminen. Tilastoissa näistä vesihuoltolaitoksen asiakkaista on käytetty termiä liittyyjä 1950-luvulta alkaen. Liittyyjä on tarkoittanut kiinteistön omistajaa tai haltijaa verrattavaa sopijapuolta, joka on allekirjoittanut liittymissopimuksen. Tästä liittyjästä on silloin tullut vesihuoltolaitoksen liittyyjäasiakas. Vesihuoltolaitoksen asiakkaita ovat taas kaikki, jotka laitoksen palveluja käyttävät, jopa vesipostin asiakkaat. Liittyjästä on johdettu yhteys kiinteistöön, jonka liittyyjä omistaa. Tämän avulla on pystytty selvittämään kiinteistöllä olevat rakennukset, rakennuksen huoneistot ja liittymät vesihuoltoon. Huoneistojen perusteella pystytään laskemaan kiinteistöllä sijaitsevien rakennusten vakinainen asukasmäärä niin niistä rakennuksista, joissa on vesihuoltoliittymä kuin rakennuksista, joissa tätä liittymää ei ole. Liittymätieto kirjataan rakennustietoihin rakennusluvan yhteydessä. Rakennuksen valmistuttua, rakennus- ja huoneistorekisterissä rakennuksesta tulee ”valmis” rakennus, jonka tietoja jälkikäteen on ollut hankala muuttaa. Tämän vuoksi monen kunnan osalta valmiiseen rakennukseen tehty vesihuoltoliittymä ei ole päivittynyt kunnan rakennus- ja huoneistorekisteriin eikä näin ollen digi- ja väestötietoviraston rakennus- ja huoneistotietoihin. Vesihuoltolaitokselle tuleva velvollisuus ilmoittaa kuntaan omat liittyyjät tietojen tarkastuksen yhteydessä parantaa huomattavasti rakennus- ja huoneistotietojen käyttöä vesihuollon seurannassa.

Sopimus liittymisestä vesihuoltolaitokseen

Liittyjä tekee sopimuksen vesihuoltolaitoksen kanssa, ei laitoksen verkon kanssa. Kun liittyjä tekee sopimuksen laitoksen kanssa, liittyjän näkökulmasta liittyjän kiinteistö liittyy vesihuoltolaitokseen ei sen verkkoon. Vastaavasti laitoksen tehtyä sopimuksen liittyjän kanssa, liittyjän kiinteistö liitetään laitokseen. Tämä tapahtumaketju on suoraan johdettavissa yleisestä liittymissopimusmallista.

<https://www.vvy.fi/verkkokauppa/tuotteet/liittymis-ja-kayttosopimuksen-sopimusehdot/>

Vasta kun kiinteistön talousvesijohto rakennetaan, liitetään kiinteistön talousvesijohto rakennukseen tai kiinteistön ollessa rakentamaton, kiinteistön vesijohto rakennetaan rakentamattomalle kiinteistölle. Kiinteistön jätevesiviemäri (tonttijätevesiviemäri) liitetään tavallisesti liitoskaivon kautta tai jos kyseessä on paineviemäri, liitos toteutetaan vastaavalla tavalla kuin talousvesijohdon (tonttivesijohto) liittäminen yhteiseen verkostoon. Liittämiskohta liittymissopimuksessa vaihtelee laitoksittain ja jotkut laitokset jopa omistavat tonttivesijohdot ja viemärit.

Liittymisvelvoite

Laissa tulisi selkeästi käyttää sen tahon näkökulmaa liittymisasiassa, jota pykälä koskee. Sen vuoksi pykälä tulisi kirjoittaa vesilaitoksen näkökulmasta, kun kiinteistö liitetään vesihuoltolaitokseen ja liittyjän näkökulmasta, kun kiinteistö liittyy vesihuoltolaitokseen. Liittämisvelvoitepykälässä on vältettyä sanaa liittymispakko ja liittämispakko. Liittyjän näkökulmasta on pakko liittyä, jos liittyminen ei ole vapaaehtoista. Samoin laitoksella on liittämispakko, jos laitos ei halua vapaaehtoisesti liittää kiinteistöä. Tämän vuoksi liittyjän tulee hakea liittymisvelvollisuudesta vapauttamista, jos liittyjä ei halua että kiinteistö liitetään vesihuoltolaitokseen. Koska käytännössä kiinteistön talousvesijohdon tai jätevesiviemäriin liittäminen laitoksen verkostoon tehdään aina laitoksen toimesta tai laitoksen valtuudella, ei yksittäinen kiinteistö voi omin päin mennä liittämään laitoksen verkostoon sen enempää omaa talousvesijohtoa kuin jätevesiviemäriä. Jos liittyjä ei halua liittyä vesihuoltolaitokseen, hän hakee vapautusta liittymisvelvollisuudesta, koska hän ei halua liittyä. Ei liittyjä voi hakea laitoksen puolesta liittämisvelvollisuudesta vapauttamista. Jos laitos ei halua liittää kiinteistöä, silloin laitoksen pitäisi hakea liittämisvelvollisuudesta vapauttamista.

Toiminta-alue

Toiminta-alue lainsäädännössä on ollut vuodesta 1977, mutta jo ennen sitä termiä on käytetty laitoksen ulottuvuutta kuvaamaan. Lainsäädännön avulla toiminta-alueeseen liittyvää säätelyä on lisätty asteittain lakimuutosten yhteydessä. Toiminta-alueen rajausta, kiinteistön osa-alueen

kuulumisen rajauksen sisään tai kiinteistön pois jättäminen on aiheuttanut useita oikeusasteille ulottuvia riitoja. Jopa toiminta-alue käsitteenä on ollut epäselvä. Vesihuoltolaitos rakentaa joko talousvesiverkon, jätevesiverkon tai molemmat. Verkoston alueella rakennukset liitetään verkostoon palvelutarpeen mukaan. Olemassa olevat verkostot on rakennettu lähes poikkeuksetta olemassa olevan tarpeen mukaan ja olemassa olevaan verkostoon uusien rakennusten liittäminen käsitellään aina tapauskohtaisesti. Uusien verkkojen rakentamisessa ja vanhojen laajentamisessa ei läheskään aina ole kyse vesihuollollisista reaaliesteistä vaan mukaan tulevat myös muun infran parantamismahdollisuudet. Monia tavoitteellisia aikatauluja joudutaan lykkäämään ja joihinkin aikatauluihin joudutaan pakostakin menemään mukaan etuajassa muun infran rakentamisen yhteydessä. Uuden verkon suunnittelussa nykyaikaista suunnittelutietoa hyödynnettäessä tiedetään tuleva kapasiteetti niin vedenkäytön kuin asutuksen suhteen helposti seuraava kymmenen vuotta eteenpäin. Lakisääteisesti näitä reaaliesteitä ei voi, eikä ole tarvetta muuttaa. Asukastiheyden kasvaessa alueella, jonka verkosto on jo ylikuormitettu, uuden kapasiteetin vastaavan verkoston rakentamiseen menee helposti 10 – 20 vuotta. Asukastiheyden pienentyessä alueella, jolla jo alun perin verkosto on rakennettu liian optimistisesti liian suureksi, pakottamalla lain pohjalta laitokseen liittyminen ei ole realistista. Kunnat ja laitokset kykenevät hyvin keskenään laatimaan suunnitelmat verkoston laajentamisesta ja rakentamista tavoitteellisine aikatauluineen ilman lain asettamaa pakkoa.

Toiminta-alueen supistaminen

Toiminta-aluetta voi olla tarve pienentää useasta eri syystä. Tällöin tapahtumaketjusta syntyy kaksi uutta toiminta-aluekohdetta. Uusi pienempi toiminta-alue hyväksytään kuten aiemminkin, mutta poistettava eli lakkautettavalla alueella voi olla kahdenlaisia kiinteistöjä: rakennettuja ja rakentamattomia. Jos alueella on rakennuksia, jotka on liitetty lakkautettavalla toiminta-alueella vesihuoltolaitoksen verkostoon, voi laitos edelleen jakaa palvelujaan toiminta-alueen ulkopuolelle, vaikka se ei enää ole hyväksytty toiminta-alue ja pitää liittymis- ja käyttösopimukset voimassa. Jos sopimukset irtisanotaan ja verkosto kaivetaan pois, joudutaan vesihuollon järjestäminen suunnittelemaan uudestaan, jos alueella on vielä tarvetta vesihuoltolaitoksen palvelulle. Jos alue on rakentamaton, vesihuollon järjestämiselle ei ole tarvetta ja toiminta-alue lakkautetaan samalla hyväksymispäätöksellä, jolla uusi alue muodostetaan.

Toiminta-alueen lakkauttaminen

Toiminta-alue voidaan lakkauttaa kahdesta eri syystä: laitoksen toiminta loppuu, laitoksen koko muuttuu niin paljon, että se ei voi toimia vesihuoltolaitoksena vaan siitä tulee vesihuoltoyhtymä.

Laitoksen toiminta voi loppua monesta syystä. Yleisin syy on laitoksen yhdistyminen tai sulautuminen toiseen laitokseen, eikä laitos enää jatka omalla nimellään. Tällöin toiminta-alueella ei voi olla liittymispakkoa laitokseen, jota ei ole olemassa. Toiminta-alue joko siirretään uudelle laitokselle tai se lakkautetaan tarpeettomana. Siirrettäessä toiminta-alue toiselle laitokselle, tulee siitä uudelle laitokselle uusi toiminta-alueen osa. Lakkautettaessa toiminta-alue, toimenpiteet ovat samat kuin toiminta-alueen osan poistamisessa. Laitoksen lakatessa siitä tullessa vesihuoltoyhtymä.

Sen toiminta ei lopu. Kun toiminta-alueen lakkauttamisen vuoksi laitoksesta tulee vesihuoltoyhtymä, muuttuu organisaation yritysmuoto ja menettely on sama kuin yritysmuodon muutoksessa sillä erotuksella, että uudella vesihuoltoyhtymällä ei ole enää niitä samoja velvoitteita kuin aiemmin ollessaan vesihuoltolaitos.

Toiminta-alueen ikä

Uuden vesihuoltolaitosmääritelmän mukaan vesihuoltolaitokseksi tulee paljon uusia pienikokoisia vesihuoltolaitoksia. Monella näistä toiminta on jatkunut lähes samana kymmeniä vuosia. Osalle on jo hyväksytty toiminta-alue ja toiminta-alue saattaa olla parikymmentä vuotta vanha. Heillä harvoin on toiminta-alue ylläpidetty missään tietoteknisessä järjestelmässä, joten sen muuttamiseenkaan ei ole ollut tarvetta. Keskikokoisilla laitoksilla toiminta-aluemuutoksia saattaa tulla muutamia kymmenen vuoden aikana. Isoilla toiminta-alueeseen tulee muutoksia jopa useita vuodessa. Näin ollen toiminta-alueen ikä on kohtuullisen hyvin verrannollinen laitoksen kokoon. Kymmenen vuotta on kuitenkin pitkä aika. Se aika kunnassa jakautuu kolmelle hallintokaudelle, jolloin muutokset kunnan poliittisissa päättäjissä ovat mahdollisia. Myös viranomaiset jäävät joskus eläkkeelle ja saatetaan palkata uusi tilalle, jos resurssit sallivat sen. Vesihuoltolaitoksillakin on paineita vähentää työvoimaa digitaalisuuden korvatussa käsin ylläpidettyjä toimintoja. Kaikkien näiden edellä kuvattujen asioiden osalta kymmenessä vuodessa ei tapahdu hirveän isoja muutoksia. Sen sijaan ohjelmistojen suhteen muutokset ovat suuria. Tällä hetkellä esimerkiksi 10 vuotta vanhoihin järjestelmiin ei saa minkäänlaisia päivityksiä saati tiedostojen yhteensopivuus voi olla juuri ja juuri mahdollista. Lisenssillä hankitut tietokoneet vaihdetaan kolmen vuoden välein. Tallennustekniikat muuttuvat eikä vanhoja tallenteita ole mahdollista lukea uusilla laitteilla ilman apuvälineitä. Asiakirjojen arkistointi kunnissa vaihtelee ja yli 5 vuotta vanhojen asiakirjojen löytäminen on jo tällä hetkellä haasteellista. Tämän vuoksi tietoteknisille aineistoille 10 vuotta on aivan liian pitkä aika tarkastusaika ja sopivampi lienee 5-7 välillä.

Nykyinen lakiehdotus lisää edelleen toiminta-alueeseen liittyvää säätelyä, monimutkaistaa asiaa ja siihen on lisätty käsitteitä, joita ei ole edes suomen kielessä, saati että se olisi yleiskieltä, ei vie lainsäädäntöä parempaan suuntaan.

Muut huomiot

Lausunnon ovat laatineet erikoissuunnittelija Johanna Herttuainen, suunnitteluinsinööri Toivo Lapinlampi ja ryhmäpäällikkö Seija Rantonen.

Tainio Marko
Suomen ympäristökeskus SYKE

Herttuainen Johanna
Suomen ympäristökeskus